

- щению ценных бумаг / Никифорова В., Макарова В. – С. Пб : Питер. – 2008. – С. 38–40.
6. Стивен Блоуэрс. IPO как путь к успеху / Стивен Блоуэрс, Питер Гриффит, Томас Милан. – М. : Эрнст энд Янг, 2002. – С. 211–219.

Рецензенти:

Макогон Ю.В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри “Міжнародна економіка” Донецького національного університету;

Фомічова Н.В. – кандидат економічних наук, доцент кафедри “Міжнародна економіка” Донецького національного університету.

УДК 332.1

ББК 65.9 (4 Укр)

Васильченко Г.В., Васильченко С.М.

МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК: ДОСВІД КАНАДИ

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України,
кафедра галузевого та регіонального економічного
розвитку,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шопена, 1,
тел.: 80342752951,
e-mail: galyna_vasylichenko@ukr.net

Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України,
кафедра теоретичної і прикладної економіки,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 82,
тел.: 0342752951,
e-mail: sergo_v@ukr.net

Анотація. У статті досліджуються еволюція механізмів управління місцевим економічним розвитком у Канаді й особливості канадського досвіду економічного розвитку територій.

Ключові слова: місцевий економічний розвиток (МЕР), стратегія економічного розвитку, економічний розвиток територій.

Annotation. The article directed the evolution of management of local economic development mechanism in Canada and Canadian experience of territory economic development.

Key words: local economic development (LED), economic development of territories, strategy of economic development.

Вступ. Місцевий економічний розвиток (МЕР) є важливою умовою економічного процвітання та зростання рівня життя населення. Практика тривалого командно-адміністративного господарювання в Україні призвела, за словами відомого дослідника регіональної економіки В.Ф.Семенова, до того, що “регіональна економіка являла собою найслабкішу ланку, завдяки чому були допущені значні диспропорції між різними елементами господарського, природничого і соціального середовища” [1]. Сьогодні в розвинутих країнах світу спостерігається особливий інтерес до МЕР як до найкращого способу самоврядування в регіонах, який шляхом використання творчого потенціалу громади забезпечує високий рівень добробуту людей [2].

Постановка завдання. Канада має довгу історію МЕР, система й практика державного управління та самоврядування протягом останніх кількох десятиліть пройшли

суттєву трансформацію і підтвердили свою ефективність. Зміни відбулися у двох напрямках: стали іншими рівні відповідальності влади за здійснення місцевого економічного розвитку та сама методологія впровадження МЕР [3]. Такий розвиток напрямів і методології МЕР, на наш погляд, можна пояснити посиленням тенденції глобалізації світової економіки. Глобалізація економіки призводить до більшої відкритості економік, відкритість економік значною мірою знижує значення “центру” у прийнятті економічних рішень. У глобальному змаганні за ресурси гравцями починають виступати вже не країни як такі, а їхні регіони й місцеві громади. Що стосується України, то можна стверджувати, що усвідомлення органами влади значення МЕР для зростання економіки та рівня добробуту населення відповідає світовій практиці середини минулого сторіччя. Централізація фінансових потоків і владних повноважень продовжує гальмувати як темпи економічного зростання, так і знижувати показник конкурентоспроможності України взагалі. За даними МВФ за 2010 рік, Україна посідає 100 місце із 182 країн світу за показником ВВП на душу населення (6655 дол. США), розташувавшись між Намібією (98 місце) та Анголою (102 місце) [6]. А за показником Індексу глобальної конкурентоспроможності (GCI), який розраховується для 139 країн світу, посіла 89 місце (2010 р.), у той час, коли у 2009 р. посідала 82-ге, а у 2008-му – 72-ге місце [7]. Усе це повинно змусити Україну активніше переймати досвід управління МЕР у передових розвинутих країн світу, які мають давні традиції самоврядування.

Результати. Конституція Канади поділяє обов’язки державних органів влади на обов’язки федеральних і провінційних/територіальних органів влади. Муніципалітети, у свою чергу, підпадають під дію провінційного законодавства. До 60-х років минулого століття відповідальність за здійснення економічного розвитку покладалася на федеральний та провінційні уряди, місцеві органи влади до цього процесу практично не залучалися. У ті часи федеральна підтримка місцевого економічного розвитку полягала, передусім, в ініціюванні великих інфраструктурних проектів та їх розміщенні. У рамках подальшої роботи із забезпечення узгодженості місцевих і регіональних програм розвитку федеральний уряд Канади створив у 1969 році Міністерство регіонального економічного розвитку на підтримку економічного розвитку та соціальних перетворень в окремих регіонах Канади. Новостворене міністерство приділяло найбільше уваги розвитку так званих “полісів зростання” по всій території країни. Такі заходи не привели до великого ефекту в першу чергу внаслідок браку синергії та практичну неможливість координувати дії на місцях через верхню вертикаль (це можна було робити лише точковими впливами).

За результатами проведеного в 1972 році аналізу діяльності Міністерства регіонального економічного розвитку було зроблено висновок про те, що нерівність за регіонами є надто великою, її усунення являє собою дуже складне завдання для одного відомства. Діяльність міністерства трансформувалася у співпрацю федеральних і провінційних органів влади та підтримку розвитку муніципалітетів за запитом і програмою. Через якийсь час Міністерство регіонального економічного розвитку було децентралізоване, а його функції розподілені спочатку між основними економічними регіонами, для чого були створені шість регіональних агентств та управлінь, які опікуються різними частинами території Канади. В останні кілька років, у результаті децентралізації та чіткого усвідомлення того, що місцевий економічний розвиток найкраще керується місцевим населенням, федеральний уряд Канади помітно скоротив обсяги прямого фінансування місцевого економічного розвитку й працює через видачу грантів на ті чи інші проекти, залишивши кілька федеральних програм громадам у реалізації їхніх ініціатив з МЕР. Федеральний уряд Канади реалізує програми технічної та фінансової допомоги (гранти) на підтримку місцевого економічного розвитку [4].

Васильченко Г.В., Васильченко С.М. Місцевий економічний розвиток: досвід Канади випадках багаторівневою. Повноваження муніципальних органів влади встановлюються законом про муніципалітети, який приймається кожною провінцією. Хоча левову частку доходів (60–80%) муніципальних бюджетів становлять надходження від сплати податку на нерухомість, вони все одно живуть за законами й нормативними актами, що ухвалюються на місцевому рівні. Структура та повноваження муніципалітетів відрізняються залежно від провінції, у якій вони розташовуються. У деяких провінціях кілька муніципалітетів, розташованих поруч, можуть мати муніципальний уряд вищого рівня, який надає послуги, що більшою мірою орієнтовані на регіони. Залежно від конкретної провінції, таким другим рівнем може бути адміністративний округ, регіональний муніципалітет або регіональний район. Регіональні муніципалітети були створені в густонаселених місцевостях, де вважалося ефективнішим надавати певні послуги місцевим громадам на регіональному рівні, а не на рівні громади.

Разом з тим у Канаді муніципалітети мають широкі повноваження у сфері економічного розвитку й проводять діяльність, що має прямий чи опосередкований вплив на місцевий економічний розвиток, за такими напрямками:

- захист осіб і майна, зокрема управління місцевою поліцією та пожежною службою;
- місцеві перевезення, зокрема управління громадським транспортом, будівництво й утримання об'єктів комунальної дорожньої інфраструктури;
- планування та розвиток, у т. ч. зонування й промисловий/економічний розвиток у межах муніципалітету, планування землекористування;
- комунальні послуги, зокрема управління місцевими системами каналізації, очищення води й електропостачання;
- місцева система соціальних послуг, у т. ч. соціальне забезпечення і соціальна допомога, охорона здоров'я, бібліотеки, освітні заклади;
- парки, відпочинок і культура, у т. ч. розвиток й утримання місцевих парків і зелених насаджень, парків культури та відпочинку, а також місцевих мистецьких і культурних програм і заходів.

До другої половини 60-х років більша частина традиційної (вертикально бюрократичної) системи економічного розвитку перебувала в управлінні провінційних і федеральних органів влади. Разом з тим значна частка заходів з місцевого економічного розвитку стосувалася інфраструктури (систем водопостачання і водовідведення, об'єктів дорожнього й транспортного господарства) і великомасштабного виробництва (“гопитва за фабричними трубами”). Близько 2000 року місцеві органи влади стали ключовими учасниками планування та впровадження місцевого економічного розвитку. Методи планування розвитку також суттєво змінилися, набули комплексного характеру й почали більше звертати увагу на показники якості життя населення. Підходи до місцевого економічного розвитку стали унікальними, відповідно до умов і ситуацій у кожній громаді чи регіоні. Але при цьому всі вони відзначаються наявністю певних взаємопов'язаних тем. На тлі того, що місцеві органи влади, як і раніше, опікуються здебільшого утриманням та зростанням існуючих підприємств, усе більшу роль у формуванні заходів з МЕР відіграють проекти, що стосуються розвитку громад, підприємства, інновацій і місцевої інфраструктури.

Незважаючи на наявність тенденції до надання місцевим органам влади більш формальних функцій з місцевого економічного розвитку, існує велика відмінність між муніципалітетами за рівнем їх участі в МЕР. Ця різниця відображає здатність місцевих органів влади брати на себе виконання цих функцій працювати творчо й професійно. Є багато муніципалітетів, які беруть у край обмежену участь у діяльності з місцевого економічного розвитку. Однак активні муніципалітети використовують низку інноваційних стратегій:

- пошук, розробку проектів і впровадження принципово нових ініціатив;
- лобіювання та налагодження відносин з органами влади інших рівнів;
- розробку нових або вдосконалення існуючих стратегій економічного розвитку;
- використання нових фінансових інструментів для самофінансування заходів з місцевого економічного розвитку у своїх територіях.

Місцеві органи влади мають можливість застосовувати будь-яку з можливих схем чи організаційних структур для впровадження місцевого економічного розвитку: одні призначають посадовця, відповідального за економічний розвиток, інші виконують функції економічного розвитку силами планового відділу, треті фінансують та передають ці функції місцевій організації або залучають на договірній платній основі незалежну сторонню організацію. Вибір оптимальної схеми управління місцевим економічним розвитком є непростим. Кожен варіант має свої переваги й недоліки. Тому, як правило, вибір форми є результатом звички, ситуації та аналізу відносних переваг за критеріями: фінансові зобов'язання й можливості; залучення зацікавлених осіб; підтримка з боку громади; потенціал партнерства та співробітництва; гнучкість.

Важливо наголосити на тому, що ініційовані муніципалітетами заходи з місцевого економічного розвитку рідко виконуються поодиночі, як винятковий захід, частіше всього вони є перманентними системними й побудовані на принципах проектної діяльності, яка завжди є елементами стратегії. У прийнятті рішення про вибір структури та схеми управління місцевим економічним розвитком у першу чергу беруть до уваги компліментарність і синергію зусиль (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до вибору структур і схем управління місцевим економічним розвитком

	Управління силами муніципалітету	Залучення сторонньої організації	Державно-приватне партнерство
Джерела фінансування	Державні кошти (податкові надходження); гранти	Кошти муніципалітету, гранти, внески підприємців, асоціацій, торгових палат	Державні кошти, кошти муніципалітету, приватні кошти, гранти
Керівний орган	Міський голова	Правління, комісія, рада (члени обираються)	Особи, які обираються та призначаються
Організаційно-правова форма	Державне агентство	Неприбуткова організація	Неприбуткова організація
Переваги	Висока дієвість у створенні й розвитку інфраструктури – доріг, мереж, тощо. Наявність прямого доступу до стимулів – пільгового оподаткування нерухомості, грантів на розвиток міст та ін., доступу до осіб, які приймають політичні рішення	Політичні обмеження відсутні. Забезпечення конфіденційності інформації з важливих питань бізнесу, для якого надавалася консультація. Перебування на відстані “витягнутої руки”, довіра клієнтів	Політичні обмеження відсутні. Забезпечення конфіденційності інформації з важливих питань бізнесу, для якого надавалася консультація. Перебування на відстані “витягнутої руки”, довіра клієнтів

У Канаді не існує стандартизованого опису функцій, обов'язків, що мають виконуватися структурами з місцевого економічного розвитку. Зміст поняття “місцевий економічний розвиток” має різний зміст для різних людей, і тому підходи, функції і завдання неодмінно різнитимуться за муніципалітетами. Навіть типові моделі та проекти з МЕР упроваджуються та використовуються кожним муніципалітетом по-різному. Перелік, що наведено нижче, є загальним, відповідає змісту МЕР і включає основні типові функції з уведення моделей і проектів місцевого економічного розвитку. Виходячи з практичного застосування, їх можна об'єднати в п'ять груп, кожна з яких має свою сторону в підтримці процесу МЕР.

1. Збереження місцевих підприємств та їх розширення – типові заходи:

- З'ясування можливостей для створення спільних підприємств.
- Створення і розвиток кластерів підприємств.
- Надання допомоги в переговорах про спільні підприємства.
- Надання допомоги в підготовці бізнес-планів і планів упровадження проектів.
- Консультування з питань аналізу ринку й економічних можливостей.
- Консультування з питань розробки продуктів і визначення цільових ринків.
- Оцінювання управлінського потенціалу та підготовка рекомендацій щодо навчання.
- Оцінювання витрат початкового періоду, прогнозування обсягів збуту й виконання аналізу безбитковості.
- Надання допомоги у фінансуванні.
- Надання допомоги в плануванні маркетингової діяльності.
- Виконання фінансового аналізу запропонованих бізнес-планів і можливостей.
- Консультування з питань ліцензування, оподаткування і встановлення вимог, пов'язаних з провадженням господарської діяльності.
- Здійснення поїздок на місця і моніторинг результатів господарської діяльності.
- Надання подальших послуг, таких як допомога у веденні бухгалтерського обліку, здійсненні контролю за потоками грошових коштів і проведення навчання.
- Ведення обліку даних про місцеві підприємства й можливості економічного розвитку.

2. Залучення інвестицій/нових підприємств – типові заходи:

- Визначення секторальних можливостей економічного розвитку (підтримка гірничої промисловості, туризму, лісового господарства, мистецтва й народних промислів).
- Посередництво між місцевими організаціями, підприємствами й громадянами, з одного боку, і представниками органів влади й промисловості, з іншого боку, у вирішенні питань економічного розвитку.
- Заснування в громаді партнерств з метою створення нових можливостей для місцевого економічного розвитку.
- Надання допомоги місцевим організаціям, підприємствам і громадянам у використанні наявних можливостей економічного розвитку.
- Підтримка проектів зі створення нових робочих місць.
- Проведення обстежень і досліджень для з'ясування ринкових можливостей.
- З'ясування можливостей упровадження програм капітального будівництва.
- Визначення вимог до навчання і розвитку членів громад, задоволення яких дозволить їм скористатися можливостями економічного розвитку.

3. Розвиток підприємницької діяльності – типові заходи:

- Надання фінансування.

- Створення бізнес-інкубаторів.
 - Надання допомоги в підготовці бізнес-планів і планів реалізації проектів.
 - Консультування з питань аналізу ринку й економічних можливостей.
 - Консультування з питань розробки продуктів і визначення цільових ринків.
 - Оцінювання управлінського потенціалу та підготовка рекомендацій щодо навчання.
 - Оцінювання витрат початкового періоду, прогнозування обсягів збуту й виконання аналізу беззбитковості.
 - Надання допомоги у фінансуванні.
 - Надання допомоги в плануванні маркетингової діяльності.
 - Виконання фінансового аналізу запропонованих бізнес-планів і можливостей.
 - Консультування з питань ліцензування, оподаткування і встановлення вимог, пов'язаних з провадженням господарської діяльності.
4. Розвиток кадрового потенціалу – типові заходи:
- Аналіз тенденцій і проблем.
 - Реалізація ініціатив з освітнього й професійного розвитку на провінційному, регіональному та муніципальному рівнях.
 - Участь у плануванні робочої сили на провінційному, регіональному й муніципальному рівнях.
 - Участь в аналізі комплексу національних навчальних заходів.
 - Аналіз питань підбору, найму й утримання кадрів на регіональному та муніципальному рівнях.
 - Ініціювання тристоронніх консультацій з питань кадрового забезпечення.
 - Аналіз питань охорони здоров'я та безпеки на робочому місці.
5. Формування потоків грошових коштів у громаді – типові заходи:
- Проведення безперервного аналізу можливостей фінансування економічного розвитку в приватному й державному секторах; ведення обліку програм і договорів.
 - Аналіз і випробування інноваційних моделей фінансування (наприклад, ДПП); пошук зовнішніх інвесторів.
 - Надання послуг з підтримки, потреба в яких залишається незадоволеною (консультування, виконання досліджень, управління проектами).
 - Проведення консультацій з представниками різних галузей та органів влади стосовно встановлення критеріїв права на одержання фінансування.
 - Підготовка пропозицій щодо фінансування заходів на підтримку економічного розвитку громади.

Висновки. Сучасна Канада будує МЕР, дотримуючись таких основних принципів:

1. Щоб бути дієвим, місцевий економічний розвиток не повинен обмежуватися одним виміром і бути спрямованим, наприклад, виключно на залучення підприємців. Успішні ініціативи з місцевого економічного розвитку є всебічними й спрямовуються на вирішення широкого кола питань, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку громади та збалансуванням економічних, соціальних і природоохоронних цілей.

2. Найбільш результативною діяльністю з місцевого економічного розвитку є тоді, коли вона проводиться через партнерства органів влади, підприємців, неприбуткових організацій і населення [5]. Найуспішніші організації з місцевого економічного розвитку роблять ставку на співробітництво й доповнюють свою діяльність тісною співпрацею з іншими представницькими групами, спроможними надати допомогу чи навіть узяти на себе частину роботи з місцевого економічного розвитку.

3. В умовах глобалізації економіки муніципалітети, регіони та країни в цілому мусять змістити акценти у своїх програмах економічного розвитку. Найкращі підходи до організації місцевого економічного розвитку передбачають акцентування на розвитку сильних сторін громади чи регіону для одержання порівняльних і конкурентних переваг.

4. Будь-яка ініціатива з місцевого економічного розвитку є довгостроковою і тому може давати відчутні результати через десятиріччя. Щоб зберегти імпульс і підтримувати зацікавленість, відповідальні муніципальні посадовці мають регулярно оцінювати хід роботи й доповідати про проміжні здобутки на шляху до досягнення основних цілей.

5. Потужне місцеве лідерство й бачення громади – запорука успіху. Лідерство означає спроможність мобілізувати колективну енергію і залучити до спільної роботи місцевих громадян, провідних підприємців і представників ключових зацікавлених організацій.

6. Стратегія, програми та заходи з місцевого економічного розвитку мають бути прозорими й підзвітними. Прозорість означає відкрите обговорення процесу планування місцевого економічного розвитку та інформування про нього якнайширшої аудиторії. Підзвітність є логічним наслідком прозорості.

1. Семенов В. Ф. Регіональна економіка : навчальний посібник / В. Ф. Семенов. – К. : МП “Леся”, 2008. – С. 9.
2. Васильченко Г. В. Теоретичні аспекти ефективних стратегій місцевого розвитку / Г. В. Васильченко // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці : Книги-XXI, 2009. – Вип. III : Економічні науки. – С. 138–152.
3. Boothroyd Peter. Community Economic Development: Three Approaches / Peter Boothroyd, H. Craig Davis // Journal of Planning Education and Research. – 1993. – № 12. – P. 230–240.
4. Turner Robert C. The Political Economy of Gubernatorial Smokestack Chasing: Bad Policy and Bad Politics / Turner Robert C. // Journal State Politics and Policy. – 2004. – № 3. – P. 270–293.
5. About of Public-Private Partnerships [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pppcouncil.ca/resources/about-ppp.htm>.
6. ВВП на душу населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%92%D0%9F_%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D1%83%D1%88%D1%83_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F.
7. The Global Competitiveness Report 2010–2011 is published by the World Economic Forum within the framework of the Centre for Global Competitiveness and Performance [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Competitiveness_Report_2010-11.pdf.

Рецензенти:

Баланюк І.Ф. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Гречаник Б.В. – кандидат економічних наук, доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.